

A morotva mellett minden kétséget kizáróan Árpád-kori faluhely terül el, amelyet az ásatás végén valószínűleg be is tudunk azonosítani. A feltárás feltehetően eldönti, hogy Bócs vagy Újlak falut lokalizálhatjuk-e erre a területre. Ez utóbbi nevét először a Váradi Regestrum említi 1213-ban. A terület Árpád-korára bőven találunk anyagot okleveles és térképi hivatkozással.³

M. NEPPER IBOLYA

23. Békés, Kastélyzug

(MRT 10/1 k. 1/1 lh.)

(Békés megye) Kk

2002. március 1-jétől november 15-ig folyamatos régészeti megfigyelést végeztünk a Békés város belterületén folyó szennyvízhálózat-kiépítési munkák 3. üteménél.

Ezen Kastélyzug néven ismert, régészetileg védett lelőhelyen megelőző feltárást kellett alkalmazni. A területen (Kastélyzug utca, Gőzmalom sor) március 11. és 27. között dolgoztunk. Mivel a nyomvonal igen keskeny (60 illetve 80 cm) és a védettség pont a közterületre nem terjed ki, csak igen kis területen kutathattunk. Munkánkat nehezítette, hogy az utcákat már víz-, gáz- és telefonvezetékek hálózák be, melyekkel korábban erősen bolygatták a török kori palánkvár vizesárkok közötti pusztulásrétegét. Ebben a pusztulásrétegben igen sok szórványt, 16–17. századi kerámiatöredéket, kályhaszem-töredékeket és vízvezetékcső-darabokat találtunk. Néhány régészeti objektumot (személgödör) is meg tudtunk figyelni, dokumentálni.

A költségeket a beruházó fedezte, a leletek a békési Jantyik Mátyás Múzeumba kerültek.

SÁPINÉ TURCSÁNYI ILDIKÓ

24. Békés, Povád

(MRT 10/1 k. 1/75 lh.)

(Békés megye) U, Sza, A

2002. július 22. és október 18. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a 19. század közepe óta ismert őskori lelőhelyen. A beruházó a Kettős-Körös jobb oldali gátjának külső oldali megerősítését és a gát mellett víz-elvezető csatorna ásását tervezte. A gát megerősítés mintegy 400 m hosszú, 2,90 m széles nyomvonalon, míg a víz-elvezető csatorna 800 m hosszú, 1,90 m széles mederben történt. A megelőző feltárást költségeit a beruházó fedezte. A humuszolás során a munkagépek a gát aljában 4 m széles, a csatorna vonalában 5 m széles kutatható sávot készítettek. A feltárt terület nagysága hozzávetőlegesen 5600 m².

A munkát a gát megerősítendő részén kezdtük, D-ről É felé haladva. A humuszolás során előkerülő foltokra rábontva házalapot tüzelőtérrel, személgödörket, árkot találtunk, illetve egy már betöltődött patakmedret. A lelőhely ezen részén főként szarmata, illetve néhány késő avar cseréptöredéket gyűjtöttünk. A nyomvonal utolsó, 20. számú gödrében szinte teljesen ép szürke színű szarmata fazekat és egy őrlőkőpár felét találtuk.

A víz-elvezető csatorna nyomvonalán É-ről D felé haladtunk, mivel az É-i részen volt várható az őskori lelőhely legfontosabb része, a neolitikus tiszai kultúra tellje. Házalapokat, személgödörket, tárológödörket bontottunk ki, az ásatáson összesen 62 gödört tártunk fel. Hét sírt találtunk, ebből kettő őskori zsugorított sír, öt pedig nyújtott fektetésű volt. Utóbbiakat melléklet hiányában még nem tudjuk datálni. A feltárt gödrökben hatalmas mennyiségű neolitikus cserepet, néhány majdnem ép fazekat, bögrét, sok obszidiánpengét, kőbaltatöredéket, hálonehezéket, csont munkaeszközöket (tűket, árákat) találtunk.

A csatorna nyomvonalának végén, kb. 600 m után újkori temető került felszínre.

Az előkerült leletek a békési Jantyik Mátyás Múzeum régészeti gyűjteményébe kerültek.

SÁPINÉ TURCSÁNYI ILDIKÓ

25. Békéscsaba, Árpád sor 46.

(MRT 10. k. 167. lh.)

(Békés megye) Sza

2002. március 8-án a strandfürdő nyári bejáratánál, a téglakerítés alatt, gázvezeték árkának ásása közben egy sírt találtak, helyszínre érkezésünk előtt a csontokat kiszedték. Tájolása DNy-ÉK volt. A vázat a kerítés alatt találták, oly módon, hogy feje a kerítésen belül, a lába kívül volt. Nem találtak mellette semmit, csak a környező földben néhány cseréptöredéket.

A környéken korábban szkíta sírok kerültek elő, de sírunk valószínűleg szarmata kori. 1976-ban szintén a strandfürdő bejáratánál egy szarmata kori sírt mentettek meg. Mellette szürke, korongolt, fordított csonkakúp alakú edényt találtak. A helyszín és a kidobott földben talált szarmata edénytöredékek alapján egy szarmata temető újabb sírját találtuk most meg, bár a tájolás nem egyezik az 1976-ban feltárt szarmata sír tájolásával.

MEDGYESI PÁL

26. Békéscsaba, Felvégi-legelő

(Békés megye) B, V, Sza, A

2002. március 27. és július 29. között leletmentő ásatást végeztünk a Felvégi-legelő, 1. sz. lelőhelyen. A leletmentésre a 44-es út Békéscsaba-Gyula közötti szakaszának szélesítése miatt került sor.

A lelőhely a 44-es út Békéscsabáról Gyulára vezető szakaszától É-ra, közvetlenül az út mellett terül el. Itt

3 MESTERHÁZY KÁROLY – MÓDY GYÖRGY: Berettyóújfalu földje a IX. századtól a XIII. századig. – Berettyóújfalu és környéke a XIII. századtól a török hódoltság koráig. In: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula, Berettyóújfalu, 1981. 51–79, 83–119.

egy a környezetéből kiemelkedő dombhát van, a repülőtértől K-re, amely a hajdani Fehér-Körös árterének nyugati szélét képezte. A megelőző terepbejárások során a dombháton szarmata kori telepre utaló kerámia-töredékeket találtunk.

A nyomvonal által érintett terület kb. 270×30 m volt. A leletmentés során 195 objektumot, néhány árok-részletet és 17 sírt tártunk fel. Az objektumok néhány késő bronzkori és vaskori gödör kivételével késő szarmata koriak. A sírok szarmata és kora avar koriak.

Az őskori anyagban főleg kerámia-töredékek és állatcsontok voltak. Ezenkívül pávaszemcses gyöngy, agancseszközök érdemelnek említést.

A szarmata objektumok közül kettő ház lehetett, a többi gödör. A leletanyagban a kerámia-töredékek, állatcsontok, gabonaszemek mellett külön említést érdemel egy csontfésű töredéke, egy ép agyagmécse, egy szórványként előkerült csontsíp, egy bronztű, egy csontár, vasszegek, vaspántok, bronzékszerek töredéke, orsó-gombok, csontkorcsolya, bronzkorong és számos üveg-töredék. Találtunk egy teljes kutya csontvázat is. A feltárt árok-részek, a leletanyag alapján, a szarmata településhez tartoztak.

Gazdagabb a kora avar leletanyag. Az egyik feldúlt férfi sírban íjdíszítő csontlemezeket, nyílhegyeket, lándzsát, páncéllemezeket, bronzkapcsokat, vascsatokat, csontárákat, edényt és két lókoponyát, valamint végtag-csontokat tártunk fel. Egy szintén bolygatott női sírből aranyozott bronz, préselt ruhadíszek, fülbevalók, gyöngyök és állatcsontok kerültek elő. Egy bolygatatlan női sír leletei között pedig 48 darab kerek, illetve szíjvég alakú aranyozott ezüstveret, gyöngyök és fülbevalók találhatóak.

A lelőhelynek csak töredékét tudtuk feltárni. Mind a telepek, mind a kora avar temető folytatódik, elsősorban ÉNy-i irányban.

Munkatársak: Gyucha Attila, Liska András, Rózsa Zoltán régész, Havassy Péter muzeológus, Kékegyi Dorottya, Demcsák Ildikó, Kolárovszky Mihályné, Zahoráné Sajti Erzsébet technikus. A restaurálást Gábor Gabriella, Petrovszki Zoltán és Dimény Józsefné végzi.

MEDGYESI PÁL

27. Békéscsaba, 308. számú lelőhely

(Békés megye) Szk?, Sza

A Békéscsaba 308. számú lelőhely a Veszély-kanyartól a Gerlára vezető út elágazásánál helyezkedik el, egy alacsonyabb földháton. Az új műút nyomvonala a gerlai út bekötéséhez csatlakozó szakaszon halad át a lelőhely területén.

2002. május 23. és június 13. között végeztünk megelőző feltárást, amely során egy őskori, feltehetően vaskori és egy szarmata kori településrészletet találtunk. Összesen 20 objektumot tártunk fel, amelyek nagyobb része szarmata korinak bizonyult. Az előkerült leletanyag túlnyomó része is ehhez a korszakhoz köthető.

Kisebbszámú vaskori, talán szkíta kori objektumokat is találtunk, amelyek korhatározását az igen csekély számú leletanyag is nehezítette. A vaskori településhez 3 objektum köthető (2 gödör és 1 árok), szarmata kori településjelenségként összesen 12 objektum (10 gödör, 1 árok és 1 kút) értékelhető. Öt objektum keletkezése régészeti leletanyag híján nem volt lehetséges. A vaskori objektumok közül az egyik kisméretű gödörben paticcsal és edénytöredékekkel kirakott rétegben egy állatkoponyát találtunk. A szarmata kori gödrök nagyobb részt agyaggyerő gödrökként funkcionálhattak, ezt igazolja jellegzetes, az agyagos rétegbe alámélyedő kialakításuk is. Az egyetlen kút használatának értékelése kétséges, mert a feltörő talajvíz miatt nem sikerült teljesen az aljáig kibontani. A magasan jelentkező talajvíz egyébként a feltárás során általános problémát jelentett, több objektumot a talajvíz miatt nem tudtunk teljes mélységben kibontani és dokumentálni. A lelőhelyen feltárt árokokat inkább vízvezető alkalmatosságokként értékelhetjük, mint határoló funkciójuk lett volna, bár a feltárt településrészlet kis mérete igazából nem enged meg ilyen következtetéseket.

Az őskori leletanyag néhány kézzel formált, jellegetlen edénytöredékből áll. A szarmata korinak meghatározható leletanyag nagyobb része korongolt kerámia, szürke és vörös színű edények töredéke. Említést érdemel néhány korongolt, duzzadt peremű, nagyobb méretű hombár töredéke, amelyek közül néhány példány árkokolt díszítésű volt, duzzadt peremű tálak töredékei, valamint egy függőleges falú tál töredéke. Szintén jellegzetesek a kézikorongon formált, csillámos soványítású fazekak töredékei. A kerámiaanyag elsődleges, restaurálás előtti értékelése alapján a szarmata kori településrészletet 3–4. századnak határozhatjuk meg. A feltárt terület kicsi mérete miatt az objektumok elhelyezkedése alapján településszerkezeti megállapításokat nem tehetünk.

LISKA ANDRÁS

28. Biatorbágy, Káposztás-dűlő

(MRT 13/1 k. 34/9 lh.)

(Pest megye) U, LT, Ró, Á

Lakossági bejelentésnek köszönhető, hogy részlegesen sikerült feltárnunk Torbágy 9. lelőhelyét a Káposztás-dűlő területén. A majdnem egy hektáros megkutatott terület domb felőli részén sikerült behatárolnunk a lelőhely egyik végét, míg a Füzes-patak melletti terület-részen erre nem volt módunk, mert egy korábbi humuszolás már eltüntette a régészeti objektumokat, illetve a patak fölötti közvetlen sávban az építkezők csak ráhordást végeztek. A lelőhely folytatása várható Páty irányába és egy kis szakaszon Torbágy felé.

Az egyhónapos megelőző feltárás során 140 objektumot tártunk fel. Ezek 80%-a hulladék-, anyagkitermelő-, tárológödör volt. A domboldal alján – az erősen elpusztult területen – elsősorban neolitikus és kelta, fel-